

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА ТА ІНФОРМАЦІЯ, МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЛАДИ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

РЖЕВСЬКА Ніна Федорівна,
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету

Зроблено аналіз співвідношення влади та інформації, висвітлено суть та зміст інформаційної влади. Проблема, що поставлена на розгляд стосується процесу становлення інформаційного суспільства та його об'єктивних засад розвитку.

Ключові слова: інформаційне суспільство, політична влада та її різновиди, інформація, інформаційний ресурс.

Нині спостерігається черговий етап у розвитку інформаційного суспільства. Сучасні інформаційні і телекомунікаційні технології істотно змінюють не тільки процес вироблення продуктів і послуг, але і те, як ми проводимо дозвілля, реалізуємо свої цивільні права, виховуємо дітей. Вони мають вирішальний вплив на зміни, що можуть статися у соціальній структурі суспільства, економіці, розвитку інститутів демократії тощо.

Проблема, яку пропонується розглянути, торкається процесу становлення інформаційного суспільства, його об'єктивних основ розвитку та взаємодії з сучасними інформаційними і телекомунікаційними технологіями. Рушієм та координатором процесу становлення інформаційного суспільства є й державна політика, що послідовно проводиться, у зв'язку з чим необхідний аналіз ролі та функцій держави в цьому процесі.

Сучасний етап інформаційної революції у світі диктує нову інформаційну парадигму щодо вивчення політичних явищ. Під впливом інформаційних технологій змінюються і політичні інститути, політичні відносини, форми політичного впливу на суспільство та суспільну свідомість, своє місце впевнено посідає влада інформації.

З огляду на ці зміни управління інформаційними потоками та інформаційними технологіями стає головним важелем політичної влади, а мистецтво управління політичною інформацією визначає успіх майбутнього політичного розвитку.

У межах комунікативного підходу політична влада інтерпретується не тільки і не стільки як обмежена часом та простором певна субстанція впливу, підпорядкування, сили або ставлення. Скоріше за все вона сприймається як особливий різновид соціальної взаємодії політичних суб'єктів, а також як специфічна форма соціальної комунікації між суб'єктами та об'єктами політичної діяльності з приводу отримання, зберігання, відтворення та трансформації політичної інформації з метою вироблення адекватних або неадекватних до політичних цінностей суспільних рішень.

У даному напрямі досліджень природи політичної влади, перш за все варто виділити онтологічну концепцію Х. Арендт. На її думку, розуміння комунікативності соціальної реальності та її політичної сфери є можливим тільки з точки зору онтології, бо ґрунтується на тому, що політична влада в сучасному світі не суміщається з насиллям, а навпаки, виступає як результат і прямиий наслідок процесів безпосередньої взаємодії між людьми, у тому числі — інформативної, які живуть у згоді та підтримують існуючі політичні інститути публічно і всенародно.

Концепція засобів комунікації у якості підґрунтя теорії влади знаходить свій розвиток у роботі Н. Лумана, який поставив перед собою завдання дослідити феномен влади як символічно генералізуючого засобу комунікації сучасного суспільства. На його думку, політична влада — це не просто комунікація, а важливий засіб комунікації у суспільстві, що ґрунтується на іманентних властивостях комунікації таких, як виборність та інформативність. Разом з цим влада — це соціальний феномен, що має власні атрибутивні якості: спеціалізацію, символічність, узагальненість та легітимність. У свою чергу природа інформаційних процесів, що забезпечують роботу політичної влади, полягає у тому, що у ході діяльності, спілкування та взаємодії суб'єктів політичних стосунків приходять необмежений часом та простором процес відтворення та трансформації інформації, кодованою у певній мові, що потрапляє в керівні органи інституту політичної влади і у зворотному напрямку. До мови інформаційної взаємодії у сфері політичних стосунків зазвичай відносять не лише знаки, символи та атрибути конкретних політичних об'єднань (політичних груп і партій), а і всякого роду тексти, документи (укази, закони та постанови владних структур, маніфести і т.і.), а також ідеологічні міфи та психологічні стереотипи, інші різновиди засобів політичної комунікації.

Концепція комунікативної раціональної влади Ю. Хабермаса виходить з того, що дієвість будь-якої політичної системи залежить від того, наскільки вона обплутана та просякнута тенетами комунікативного контролю та управління. Таким чином, політична влада розглядається тут як одна із важливих підсистем політики, один із важливих механізмів прискорення процесів розвитку соціальної системи, динамічна комунікативна система, що ґрунтується на процесах збереження та передачі інформації.

Виникає ще одне питання: у яких матеріалізованих та ідеальних формах всередині комунікаційного процесу зберігається, циркулює та передається інформація, яка повідомляється і які типи комунікації можуть бути задіяні? На це запитання відповідь дає американський дослідник К. Дойч, ґрунтуючись на інформаційно-комунікаційній концепції влади. На його думку, політична влада як комунікативна система, що ґрунтується на процесах зберігання, циркуляції, передачі та відтворення інформації, що повідомляється, має можливість само відтворюватися лиш у певних політичних символах, політичних образах або політичних цінностях.

Комунікативний підхід щодо вивчення влади знаходить свій розвиток у концепції влади Т. Парсонса. Соціальна інтеграція та соціальна цілісність системи, на думку Т. Парсонса, підтримуються лише завдяки взаємообміну соціальною інформацією її елементів та функціонуванням системи узагальнених засобів, один із яких є влада. Політична влада — це одночасно і мова, і засіб, і компонент комунікативного акту. Влада як інформаційне повідомлення вищої ланці, ланці, яка розташована нижче, свого рішення, яким буде зумовлюватися його дія у поєднанні з наказом, сприяє приведенню у рух усієї складної системи стосунків та поведінки індивідів у будь-якому політичному процесі.

З огляду на реальність сьогодення та вищеозначені теоретичні дослідження у напрямі вивчення співвідношення влади та інформації, актуальним є питання вивчення суті та змісту поняття інформаційної влади.

Перш за все — це влада якоїсь інформації (ідей), прийнятої до реалізації, а по-друге, влада людей, які втілюють інформацію (ідеї) в життя. Чим керуються творці законів, коли приймають те чи інше рішення? Кожен з них керується своїм розумінням добра і зла, справедливості та несправедливості, правильності та неправильності і т.і. Усі керівники (у тому числі силової та інформаційної влади) підпорядковані у своїх діях певними ідеалами. Ідеали формують світогляд та ідеології. Проте світогляд та ідеології не створюються самі по собі, їх створює хтось.

Суть інформаційної влади зводиться до того, що якийсь ідеолог створює ідею, ця ідея поширюється за допомогою засобів масової інформації та міжособистісного спілкування. Коли люди починають адекватно сприймати інформацію, яка надходить, то ця інформація починає формувати алгоритм поведінки людей. Даний приклад пояснює інформаційну владу людей, що перетворюють інформацію (ідеї) в життя. Проте ті, що створюють будь-які ідеї, також є керованими. Ідеологами керують ними ж створені ідеї і ніяк інакше.

Інформаційна влада є вищою по відношенню до інших видів влади. Інформаційна влада існує для:

- формування головних цілей та пріоритетів;
- формування вектора цілей, (напрямок і порядок дій, за яким здійснюється перетворення цілей в життя);
- розпізнавання факторів, що діють на об'єкт управління.

З усієї піраміди пріоритетів управління інформаційними пріоритетами є світогляд, ідеологія, хронологія, мистецтво, система освіти та виховання.

Інформаційна зброя є більш могутньою, ніж матеріальна, бо саме думки формують вчинки. Самі ж вчинки формують інформація. Наприклад, якою сильною не була б армія, проте з допомогою певної ідеології, внутрішнє військове командування може скерувати армію на війська союзників нації.

Державні закони та економіка також залежать від світогляду чинної ідеології. Інформаційна влада включає в себе усю сукупність інформаційних пріоритетів. Проте серед усіх інформаційних пріоритетів самим основним є світогляд. Усі інші пріоритети (як інформаційні, так і матеріальні) є підпорядкованими світоглядному пріоритетові.

Якісна зміна політичного впливу інформаційної влади викликана:

- бурхливим розвитком засобів зв'язку, накопичення та передачі інформації;
- розробкою правлячими елітами вискоєфективних засобів впливу на свідомість, підсвідомість, почуття та поведінку людей, навіювання їм ідей та оцінок, що не відповідають дійсності або їхнім особистим інтересам;

- знищення в буржуазних державах традиційних, переважно стихійних комунікацій, що обмежують можливості впливу інформаційних інститутів і у першу чергу ЗМІ на людей. До таких комунікацій відносять стійкі родові, родинні, церковні, сімейні, сусідські, виробничі та інші неконтрольовані державою та спеціалізованими інформаційними інститутами зв'язку.

Тематика інформаційного суспільства, розвитку світового ринку телекомунікацій, Інтернету не сходить зі сторінок провідних ділових вітчизняних і зарубіжних журналів. Колосальні обсяги інформації, присвячені цій тематиці, доступні зараз й Інтернету. Особливо це стосується висвітлення діяльності міжнародних і національних організацій з розробки і реалізації стратегій інформаційного розвитку. До найбільш цікавих джерел можна віднести Європейську Комісію Ради Європи, Організацію економічної співпраці розвитку, Всесвітній союз зв'язку, адміністративні органи, відповідальні за побудову інформаційної магістралі в США, Канаді, Великобританії, Німеччині, Франції, Австралії, Японії та інших країнах. Актуальність входження України в інформаційне суспільство поступово усвідомлюється вітчизняним науковим і політичним співтовариством, про що свідчить велика кількість законодавчих актів у сфері інформації.

Створені державними органами документи покликані визначити напрями інформатизації суспільства: Концепція формування і розвитку єдиного інформаційного простору України і відповідних інформаційних ресурсів, Концепція розвитку зв'язку, Доктрина інформаційної безпеки, Концепція інформатизації України, ухвалені Закони про інформацію, про друковані ЗМІ, про телебачення і радіомовлення, про інформаційні агентства, про рекламу, про авторське право і суміжні права, про державну таємницю, про науково-технічну інформацію, про захист інформації в автоматизованих системах, про участь України в міжнародному інформаційному обміні. Однак цілісного розгляду процесу становлення інформаційного суспільства в поєднанні технологічних, економічних, соціальних, правових і політичних чинників у вітчизняній літературі ще не так багато. Це пояснюється новизною самого об'єкта дослідження, контури якого зримо визначилися лише в останні роки.

Сучасна ситуація, що склалася у світі, характеризується такими рисами. Становлення інформаційного суспільства в різних країнах є передумовою для еволюційного переходу до наступної стадії розвитку людства, технологічною основою якої є індустрія створення, обробки і передачі інформації.

Державі належить провідна роль у формуванні інформаційного суспільства, що координує діяльність різних суб'єктів суспільства в процесі його становлення, сприяє інтеграції людей в нове інформаційно-технологічне оточення, розвитку галузей інформаційної індустрії, забезпеченню прогресу демократії і дотримання прав особистості в умовах інформаційного суспільства.

Інформаційна взаємодія держави, суспільства і особистості найбільш оптимальна при використанні інформаційних і телекомунікаційних технологій з метою підвищення загальної ефективності діяльності державного механізму, створення інформаційно відкритого суспільства, розвитку інститутів демократії.

Вплив інформаційного суспільства на культуру виявляється в масштабних змінах культури виробництва, бізнесу, організації роботи, дозвілля, споживання. Ці зміни зумовлені швидким процесом об'єктивізації інформації і знань, можливостями їх передачі у вигляді технологій через телекомунікації широким верствам населення, а також виникненню нових видів діяльності, заснованих на використанні знань.

Взаємозв'язок і взаємообумовленість економічних, правових, соціальних, культурних і технологічних чинників у становленні інформаційного суспільства виявляється в соціальній сфері, у лібералізації правил регулювання інформаційного і телекомунікаційного ринків, у технологічній і організаційній конвергенції, формуванні нових вимог до працівників і організації ділового процесу, у змінах в інформаційному законодавстві, підвищенні ролі державного регулювання і міжнародної співпраці.

Економічними основами інформаційного суспільства у галузі інформаційної індустрії (телекомунікаційна, комп'ютерна, електронна, аудіовізуальна), що переживають процес технологічної конвергенції і корпоративного злиття, розвиваються найбільш швидкими темпами, мають вплив на всі галузі економіки і конкурентоспроможність країн на світовій арені. Відбувається інтенсивний процес формування світової інформаційної економіки, що безумовно укладається в умовах глобалізації інформаційних, інформаційно-технологічних і телекомунікаційних ринків, виникненні світових лідерів інформаційної індустрії, перетворенні електронної торгівлі по телекомунікаціях у засіб ведення бізнесу.

Правовими основами інформаційного суспільства є закони і нормативні акти, що регламентують права людини на доступ до інформаційних ресурсів, технологій, телекомунікацій, захист інтелектуальної власності, недоторканність особистого життя, свободу слова, інформаційну безпеку. Інформаційна безпека суспільства і особистості набуває нового статусу, із суто технологічної проблеми перетворюючись в соціальну, від вирішення якої залежить стійке функціонування сучасних товариств.

Технологічними основами інформаційного суспільства є телекомунікаційні й інформаційні технології, які стали лідерами технологічного поступу, невід'ємним елементом будь-яких сучасних технологій, сприяють економічному зростанню, створюють умови для вільного обігу в суспільстві великих масивів інформації і знань, спричиняють істотні соціально-економічні перетворення і, зрештою, становлення інформаційного суспільства.

Поняття інформаційне суспільство з'явилося у другій половині 60-х років, з ним використовувалися такі терміни, як технотронне суспільство, суспільство знання, постіндустріальне суспільство. Уявлення про інформаційне суспільство пов'язані також з концепцією трьох хвиль Е. Тоффлера.

Термін інформаційне суспільство був використаний в Японії у 1966 році в доповіді групи з наукових, технічних і економічних досліджень, в якій стверджувалося, що інформаційне суспільство являє собою суспільство, в якому вдосталь високоякісної інформації, а також є всі необхідні кошти для її розподілу. У той період на Заході вважалося, що основою формування інформаційного суспільства є розвиток обчислювальної та інформаційної техніки; інформація набуває глобального характеру; на рух інформаційних потоків вже істотно не впливають державні кордони і різні бар'єри, зрештою, спроби обмежити вільне поширення інформації шкодить тій стороні, яка прагне внести такого роду обмеження; значно виросли можливості збору, обробки, зберігання, передачі інформації, доступу до неї; зростає вплив інформації на розвиток різних сфер людської діяльності; заглиблюється процес децентралізації суспільства; відбувається перехід до нових форм зайнятості; йде процес формування нових трудових ресурсів за рахунок збільшення кількості зайнятих в інформаційній індустрії. Зважаючи на це, Т. Стоунер стверджував, що інформацію, так само як капітал, можна нагромаджувати і зберігати для майбутнього використання.

У постіндустріальному суспільстві національні інформаційні ресурси — найбільш велике потенційне джерело багатства. У зв'язку з цим необхідно розвивати нову галузь економіки — інформаційну економіку. Постіндустріальна економіка — це економіка, в якій промисловість за показниками зайнятості і своєї частки в національному продукті поступається місцем сфері послуг, а сфера послуг є переважно обробкою інформації.

Три аспекти постіндустріального суспільства особливо важливі для розуміння телекомунікаційної революції: перехід від індустріального до сервісного суспільства; вирішальне значення кодифікованого теоретичного знання для здійснення технологічних інновацій; перетворення нової інтелектуальної технології у ключовий інструмент системного аналізу і теорії прийняття рішень.

У 1978 році у Франції вченими була розглянута проблема впливу нових інформаційних технологій на французьке суспільство. Його відмінна риса — прагнення зрозуміти соціально-економічний, політичний, культурний аспекти процесів впровадження нових інформаційних технологій, телематики, запропонувати єдине бачення інформатизації для подальшого визначення місця і ролі держави в цьому процесі. Особливість державного устрою Франції полягає у тому, що суспільство має дуже сильні бюрократичні державні політичні інститути, внаслідок чого реалізація будь-яких технологічних новин повинна супроводжуватися соціально-політичними змінами. Дослідження повинно було показати, як нова технологія може змінити промислове виробництво, соціальну структуру, культуру, сферу освіти, і чому політична система повинна змінитися, аби вписатися в нові масштаби економіки і нові форми соціального життя.

Комп'ютерна технологія розглядалася науковцями як засіб виходу Франції з економічної і соціальної кризи, збереження її економічного суверенітету, досягнення соціального консенсусу. Оскільки телематика спричинює переворот в обробці і передачі даних, вона змінює і структуру соціальної організації. Телематика полегшує децентралізацію, забезпечуючи споживачів на периферії. Її завдання — спростити адміністративну структуру, підвищити ефективність її діяльності, поліпшити відносини з тими, хто знаходиться під її юрисдикцією. Вона також надає місцевій владі більше свободи, посилює конкурентні можливості малого і середнього бізнесу. Вона впливає на певні професії, змінюючи їх соціальний статус, збільшує контакт між соціальними групами і робить великі організації більш вразливими.

Ми робимо спробу аналізувати технічні аспекти нововведень, які для нас вже давно не є прозорими. Проте методологічна орієнтація роботи на визначення місця державної політики в процесі інформатизації з урахуванням її соціально-економічних ефектів залишається актуальною. Найважливішим наслідком впровадження інформаційних технологій є підвищення продуктивності праці при обробці даних. Внаслідок цього інформатизація може поглибити кризу суспільства в тому випадку, якщо погіршиться ситуація із зайнятістю населення, або, навпаки, сприяти виходу з кризи, якщо допоможе усунути торговий дефіцит, дасть економіці новий імпульс зростання, зменшить соціальну напруженість у суспільстві. Який саме результат буде мати інформатизація, які напрями будуть пріоритетними, залежить від політики держави. Оскільки в сучасній світовій економіці визначальну роль відіграє спеціалізація, необхідно мати уявлення про те, які саме сектори повинні мати переважний розвиток. Ці висновки ще довго будуть актуальними.

У 1987 році Європейська комісія випустила Зелену книгу з телекомунікацій, в якій стверджувалося, що телекомунікаційні мережі складають нервову систему сучасного економічного і соціального

життя. У 1988 році Національна адміністрація США з телекомунікацій і інформації опублікувала свою доповідь — NTIA Telecom 2000 report, в якій підкреслювалося, що телекомунікаційна та інформаційна інфраструктури життєво важливі для підтримки дієздатності американської і світової економіки. У 1993 році віце-президент США А.Гір використав поняття інформаційна супермагістраль. У наступному році на конференції Міжнародного союзу зв'язку він уже говорив про Глобальну інформаційну інфраструктуру. Державні органи провідних країн посіли надзвичайно активну позицію в справі формування інформаційного суспільства. У зв'язку з цим актуальність вивчення їх досвіду, вироблення комплексу рекомендацій для України не викликає сумнівів.

Інформаційне суспільство в американській національній інформаційній інфраструктурі визначається як суспільство, в якому: кращі школи, вчителі та курси є доступними всім студентам незалежно від географічних умов, відстані, ресурсів і працездатності; величезний потенціал мистецтва, літератури і науки стає доступним не тільки у великих організаціях, бібліотеках, музеях; послуги охорони здоров'я і соціальні послуги стають доступними в інтерактивному режимі кожному своєчасно і в необхідному місці; у кожного є шанс жити в різних місцях без втрати можливості повноцінно працювати в офісі через електронні магістралі; невеликі фірми можуть отримувати замовлення з усього світу електронним шляхом; кожний може дивитися останні фільми, звертатися в банк, магазин зі свого будинку; кожний може отримувати державну інформацію прямо або через місцеві бібліотеки, легко вступати в контакти з державними службовцями; державні, ділові структури можуть обмінюватися інформацією електронним шляхом, знижуючи обсяг паперової роботи і поліпшуючи якість послуг.

До теми інформаційного суспільства неодноразово зверталися і вітчизняні вчені, ними запропоновано декілька визначень інформаційного суспільства.

Так, у кінці 80-х років минулого століття А. І. Ракитов писав, що перехід до інформаційного суспільства означає, що найважливішим продуктом соціальної діяльності стає виробництво, експлуатація і використання послуг і знань, причому питома вага знань у цій бінарній формулі зростає. Справжнє інформаційне суспільство повинне забезпечити правові і соціальні гарантії того, що кожний громадянин суспільства, який знаходиться в будь-якому місці й у будь-який час, зможе отримати всю необхідну для його життєдіяльності та вирішення поставлених перед ним проблем інформацію. Інформаційне суспільство — це суспільство, де всі засоби інформаційної технології, тобто комп'ютери, інтегровані системи, кабельний, супутниковий та інший зв'язок, відеопристрій, програмне забезпечення, наукові дослідження, націлені на те, аби зробити інформацію загальнодоступною, що активно впроваджується у виробництво і життя.

На думку вченого, основними критеріями інформаційного суспільства є кількість і якість інформації, що є в обігу, її ефективна передача і переробка. Додатковим критерієм є доступність інформації для кожного завдяки її відносній дешевизні.

О. А. Фінько та Ю. М. Нестеров описують інформаційне суспільство як суспільство, в якому: персональний комп'ютер, підключений до транскордонних інформаційних мереж, входить в кожний будинок; кожний член суспільства має можливість своєчасно отримувати за допомогою транскордонних інформаційних мереж повну і достовірну інформацію будь-якого вигляду і призначення з будь-якої держави, знаходячись при цьому практично в будь-якій точці географічного простору; надається можливість оперативної комунікації як кожного члена суспільства з будь-ким, так і державними і суспільними структурами незалежно від місцезнаходження на земній кулі; зникають географічні та геополітичні кордони держав у рамках інформаційних мереж, відбувається зіткнення інформаційного законодавства країн, виникає необхідність гармонізації законодавства; з'являються нові форми діяльності з використанням інформаційних мереж: робота, творчість, виховання, і освіта, медицина.

Г. Л. Смолян та Д. С. Черешкін до основних ознак інформаційного суспільства зараховують: формування єдиного світового інформаційного простору і поглиблення процесів інформаційної і економічної інтеграції країн і народів; створення ринку інформації і знань як чинників виробництва на додаток до ринків природних ресурсів праці й капіталу та перехід інформаційних ресурсів суспільства в реальні ресурси соціально-економічного розвитку за рахунок розширення доступу до них; підвищення значущості проблем забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави та створення ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на вільне отримання, поширення і використання інформації.

Глобальне інформаційне суспільство формується локально, у різних країнах цей процес йде з різною інтенсивністю і особливостями. Інформаційні товариства мають три головних характеристики. По-перше, інформація використовується як економічний ресурс. Організації використовують інформацію у все більших масштабах з метою підвищити ефективність, стимулювати інновації, укріпити

конкурентоспроможність. По-друге, інформація стає предметом масового споживання у населення. По-третє, відбувається інтенсивне формування інформаційного сектору економіки, який зростає більш швидкими темпами, ніж інші галузі. Причому рух до інформаційного суспільства — загальна тенденція для розвинених держав і країн, що розвиваються.

Становлення інформаційних товариств зумовлене двома взаємопов'язаними причинами: довгостроковими тенденціями економічного розвитку і технологічним поступом. Економічна структура суспільства змінюється. Сфера послуг переважає над промисловістю і сільським господарством. Створення ж інформаційних продуктів і послуг можна віднести до сфери послуг. Сучасні ІТТ в багато разів збільшили нашу здатність обробляти інформацію і тим самим сприяли зростанню інформаційно насиченого сектору економіки.

Серед економістів поширена теорія про довгострокові цикли економічного розвитку, кожний з яких породжується технологічними новинами типу електрики або двигуна внутрішнього згорання. Такі цикли пов'язані з інформаційними і телекомунікаційними технологіями. Їх вплив на суспільство пов'язаний з такими особливостями. По-перше, ІТТ — допоміжні технології, які застосовуються практично скрізь і сприяють підвищенню продуктивності. По-друге, технічні можливості ІТТ зростають експонентно і поки не спостерігається уповільнення темпів зростання. Нарешті, вартість ІТТ постійно і швидкими темпами знижується. Поєднання цих трьох чинників спричиняє те, що ІТТ породжують новий тривалий цикл економічного розвитку, що приводить в соціальному плані до інформаційного суспільства.

Інформація використовується у широкому значенні і включає як аудіовізуальну, видовищну інформацію, так і бази даних зі спеціалізованими відомостями. Нематеріальна природа інформації породжує ряд проблем, пов'язаних з розумінням природи власності на інформацію, визначенням її вартості і цінності. Вартість створення нової інформації, наприклад, довідника або художнього фільму, може бути дуже високою, а копіювання здобутих результатів — надзвичайно низькою. Тому інформацію важко оцінити для подання в економічних балансах. Глобалізація інформаційного сектору економіки породжує і проблеми із законодавчим регулюванням виробництва і споживання інформації.

Вивчення інформаційного суспільства вимагає використання такого терміна, як інформаційна індустрія. До неї належать приватні та державні організації, які створюють інформацію різних видів, інтелектуальну власність, забезпечують функціонування пристроїв для поширення інформації споживачам, здійснюють обладнання і програмне забезпечення, покликане обробляти інформацію.

Інформаційну індустрію у свою чергу можна подати у вигляді трьох її галузей, які створюють зміст, поширюють його і обробляють. До індустрії змісту належать організації, що створюють інтелектуальну власність. Інформацію створюють письменники, композитори, художники, фотографи, вчені, інженери. У цьому їм допомагають видавці, продюсери та організації, які додають первинному змісту товарний вигляд. Сюди ж входять організації, що самі не створюють нової інформації, але компілюють її, виробляючи довідники, бази даних, статистичні збірники і т.і. Постачальники такої інформації мають значну частину прибутків, що отримуються в індустрії змісту.

Індустрія поширення інформації пов'язана зі створенням і управлінням телекомунікаціями і мережами поширення інформації. Вона включає телекомунікаційні компанії, мережі кабельного телебачення, системи супутникової трансляції, радіо і телевізійні станції, компанії супутникового зв'язку і т. і. Індустрія обробки змісту охоплює виробників комп'ютерів, телекомунікаційного обладнання і споживчої електроніки.

На загальну думку, яку складно підтвердити цифрами через відсутність прийнятої статистики, в інформаційній індустрії лідирує індустрія змісту. Саме в ній проводиться велика частина доданої вартості, що привело в середині 90-х років до інтенсивного процесу злиття і поглинання компаній інформаційного сектору економіки, метою яких є прагнення підвищити прибутковість свого бізнесу.

Таким чином, визначити поняття інформаційне суспільство можна, як мінімум, трьома способами. По-перше, перерахувати характеристики, які властиві цьому типу суспільства: створені значні інформаційні ресурси; виробництво, зберігання, поширення і передача, як аудіовізуальної продукції, так і ділової і розважальної інформації стає найважливішою частиною економіки; сформувалася інформаційна індустрія, яка включила в себе комп'ютерну і телекомунікаційну промисловість, розробників аудіовізуального змісту і програмного забезпечення, виробників елементної бази і побутової електроніки, мультимедійну промисловість і т. п. громадяни мають технічні та правові можливості доступу до різноманітних джерел інформації. Перелік цих характеристик можна продовжувати залежно від глибини розуміння суті інформаційного суспільства. Повний і вичерпний список скласти неможливо, оскільки життя постійно вносить свої корективи. По-друге, можна піти від абстрактного до конкрет-

ного, вказавши, що інформаційне суспільство — це наступний рівень в історичному розвитку людства по ланцюгу аграрне — індустріальне — постіндустріальне суспільство, пов'язати становлення інформаційного суспільства з реалізацією концепції стійкого розвитку або з втіленням ідей Вернадського про розвиток ноосфери.

Можливий і третій компромісний варіант типу: інформаційне суспільство – це наступний рівень або стадія розвитку людства, на якому домінуючим об'єктом виробництва і споживання стають інформаційні продукти і послуги. Звичайно, це не означає, що традиційні предмети споживання, вироблені промисловістю і сільським господарством, втрачають для людини свою актуальність. У процесі виробництва, в обсязі споживаних товарів і послуг частка інформаційно-містких операцій і продуктів переважає.

Нарешті, необхідно враховувати і позицію, що заперечує прогресивність і бажаність переходу до інформаційного суспільства і яка ґрунтується на недовір'ї до того, що технології можуть поліпшити життя людини і функціонування соціальних структур. У зв'язку з цим варто зазначити, що технологія сама по собі лише частково визначає характер її використання, який переважно залежить від розвитку суспільства, його економіки, демократичності соціального механізму, рівня освіти та інших соціальних чинників.

Водночас відставання законодавчого забезпечення прав людини на інформацію, недоторканність особистого життя, збереження персональних даних, обмеження на концентрацію засобів масової інформації і комунікації може реально призвести і в ряді випадків призводить до маніпуляції масовою свідомістю, контролю за особистістю з боку або державних, або кримінальних структур. Особливе занепокоєння викликає уразливість інформаційних і телекомунікаційних систем, що забезпечують функціонування енергетики, авіатранспорту, міського господарства та інших життєво важливих об'єктів.

І, як висновок: сучасні інформаційні й телекомунікаційні технології стали настільки важливою частиною інфраструктури суспільства, що від них залежить не тільки технологічний, але й соціальний поступ, економічна конкурентоспроможність країни в цілому, її місце у світовій економіці, роль у міжнародному розподілі праці, здатність розвивати демократичні інститути, зростання нових робочих місць і т. п. Тобто ІТТ із технологічного чинника розвитку перетворилися у важливий елемент функціонування сучасного суспільства. Однак при такій трансформації їх подальше втілення вже залежить не тільки від прогресу науково-технічної думки, але й від соціально-економічних і правових умов, в яких вони існують.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Желтов В. В. Теория власти / В. В. Желтов. – М.: Флинта: МПСИ, 2008. – 584 с.
2. Крадин Н. Н. Политическая антропология / Н. Н. Крадин. – М.: Логос, 2004. – 272 с.
3. Федоров А. Ф. Информационная безопасность в мировом политическом процессе / А. Ф. Федоров. – М.: МГИМО-Университет, 2006. – 220 с.
4. Халипов В. Ф. Введение в науку о власти / В. Ф. Халипов. – М.: Технологическая школа бизнеса, 1995. – 640 с.
5. Луман Н. Власть / Н. Луман [пер. с нем. А. Ю. Антоновского]. – М.: Праксис, 2001. – 256 с.
6. Ледаев В. Г. Власть: Концептуальный анализ / В. Г. Ледаев. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОСС-ПЭН), 2001. – 384 с.
7. Болдридж Л. Стрость и власть / Л. Болдридж [пер. с англ. О. Уральская]. – М.: Центр, 2000. – 275 с.

Ржевская Н. Ф. Политическая власть и информация, место информационной власти в информационном обществе / Институт международных отношений Национального авиационного университета.

Проанализировано соотношение власти и информации, освещено сущность и содержание информационной власти. Проблема, которая выносится на рассмотрение, касается процесса становления информационного общества и объективных оснований для его развития.

Ключевые слова: *информационное общество, политическая власть и ее разновидности, информация, информационный ресурс.*

Rzhevska N. P. Political power and information, informational power place in the informational society / Institute of International Relations National Aviation University.

In this article was analyzed the correspondence between the power and information, is highlighted the most important parts and content of the term of the informational power. The main problem stressed in the article touches upon the informational society building process and objective grounds for its development.

Key words: *information society, political power and its variations, the information resource.*